

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»
Кафедра «Політологія та загальноправові дисципліни»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан ІФФ Олександр КЛИМОВ

2024

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК 19 Політико-правова система України

(шифр та назва навчальної дисципліни)

освітня програма (спеціалізація) Прикладне матеріалознавство
(назва освітньої програми (спеціалізації))

спеціальність 132 «Матеріалознавство»
(код і найменування спеціальності)

галузь знань 13 «Механічна інженерія»
(шифр і назва галузі знань)

ступінь вищої освіти Бакалавр
(назва ступеня вищої освіти)

Запоріжжя 2024

програма з дисципліни Політико-правова система України
(назва навчальної дисципліни)

спеціальності 132 «Матеріалознавство»
(код і найменування спеціальності)

освітня програма (спеціалізація) Прикладне матеріалознавство
(назва освітньої програми (спеціалізації))

Розробник (и): Кириченко Віктор Миколайович, професор кафедри «Політологія та загальноправові дисципліни», кандидат історичних наук, доцент
Орлянський Володимир Семенович, професор кафедри «Політологія та загальноправові дисципліни», доктор історичних наук, професор

Програма погоджена:

Завідувач кафедри

на якій виконується освітній компонент

Юрій КИРИЧЕНКО

_____ 2024

Гарант освітньої програми

Валерій ВІНІЧЕНКО

(імя прізвище)

22 08 2024

Схвалено науково-методичною комісією інженерно-фізичного факультету
(найменування факультету)

Протокол від «22» серпня 2024 року № 1

Голова науково-методичної комісії

Олександр КЛИМОВ

(імя прізвище)

22 08 2024

1. Опис навчальної дисципліни

Загальна характеристика

Обов'язковий освітній компонент	
Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський) рівень
Ступінь вищої освіти	Бакалавр
Галузь знань	13 «Механічна інженерія»
Спеціальність	132 «Матеріалознавство»
Обмеження щодо форм навчання	Без обмежень

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів	3	
Модулів	1	-
Змістових модулів	2	-
Семестр	1	1
Загальна кількість годин	90	
з них аудиторних:	28	6
лекції	14	4
практичні	14	2
лабораторні	-	-
семінарські	-	-
з них самостійної роботи:	62	84
Заняття на тиждень	2	3
Індивідуальні завдання	-	-
Форма контролю	залік	
Курсова робота (проект) (загальний обсяг)		

2. Мета навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни «Політико-правова система України» є надання здобувачам вищої освіти цілісної та логічно-послідовної системи наукових знань і практичних навичок у сфері прав, свобод та обов'язків людини і громадянина, про національну політико-правову систему та її основні інститути, формування у них високого рівня політичної і правової свідомості та культури, активної громадянської позиції, дотримання стандартів у сфері прав людини, а також набуття базових знань у сфері антикорупційної політики України, розкриття механізму запобігання та протидії корупції та формування у здобувачів вищої освіти несприйняття будь-яких форм академічної недоброчесної в освітянській, науковій і інших сферах життя та майбутній

професійній діяльності.

3. Завдання навчальної дисципліни

Основним завданням навчальної дисципліни «Політико-правова система України» є:

- оволодіння здобувачами вищої освіти систематизованими теоретичними знаннями про національну політико-правову систему та її основні інститути;
- орієнтуватися у складному розмаїтті сучасного політичного життя держави та застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях професійної діяльності;
- виховання у здобувачів вищої освіти високого рівня політичної та правової свідомості, поважного ставлення до Конституції та законів України, а також відповідальності за результати своєї професійної діяльності;
- формування високого рівня політичної і правової культури, активної громадянської позиції, дотримання прав, свобод та обов'язків людини і громадянина;
- знати чинне законодавство України у сфері антикорупційної політики, механізм запобігання та протидія корупційним діянням, формувати у здобувачів вищої освіти несприйняття будь-яких форм недоброочесності майбутній професійній діяльності.

4. Пререквізити і постреквізити навчальної дисципліни

Пререквізити: історія розуміння основних інститутів політико-правової системи України, усвідомлення цінностей громадянського суспільства, дотримання принципу верховенства права, прав і свобод людини і громадянина, знання антикорупційної політики сучасної України.

Постреквізити: вміння орієнтуватися у складному розмаїтті сучасного політичного життя держави, застосовувати на практиці і в повсякденному житті положення норм Конституції та законів України у сфері прав, свобод та обов'язків людини і громадянина, здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь яких проявів неприбутковості.

5. Характеристика навчальної дисципліни

Загальні компетентності:

K3.05. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

K3.06. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

K3.08. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

КЗ.9. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

КЗ.15. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

Спеціальні компетентності?

КС.13. Здатність враховувати соціальні, екологічні, етичні, економічні та комерційні міркування, що впливають на реалізацію технічних рішень

Очікуванні програмні результати навчання:

РН7 Володіти навичками, які дозволяють продовжувати вчитися і оволодівати сучасними знаннями

РН8 Уміти застосувати свої знання для вирішення проблем в новому або незнайомому середовищі.

РН18 Виявляти, формулювати і вирішувати матеріалознавчі завдання відповідно до спеціальності; розуміти важливість нетехнічних (суспільство, безпека, економіка, промисловість) обмежень.

6. Зміст навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

Основні інститути політико-правової системи України

Тема 1. Держава як основний інститут політико-правової системи України

Основні теорії походження держави. Теологічна (релігійна) теорія. Патріархальна теорія. Договірна (природно-правова) теорія. Теорія насильства. Органічна теорія. Психологічна теорія. Матеріалістична (класова, марксистська) теорія.

Поняття «державна влада». Основні ознаки держави (територія, населення, наявність публічної влади, суверенітет). Поняття «функції держави». Види внутрішніх і зовнішніх функцій Української держави. Форми здійснення функцій держави (правові, організаційні). Методи здійснення функцій держави (переконавання, заохочення, примус).

Гене́за теорії правової держави. Поняття «правова держава». Специфічні ознаки правової держави. Принципи правової держави.

Поняття «державна влада». Ознаки державної влади. Поняття та види органів державної влади. Принципи поділу державної влади в Україні.

Конституційно-правовий статус Верховної Ради України. Основні функції та повноваження Верховної Ради України. Законодавча функція як найважливіша функція Верховної Ради України. Законодавчий процес та його стадії.

Поняття «глава держави». Конституційно-правовий статус глави держави. Повноваження Президента України у сфері державного суверенітету України; у сфері зовнішньої політики; у сфері внутрішньої політики; у сфері формування складу органів державної влади.

Поняття «виконавча влада». Функції виконавчої влади в Україні. Суб'єкти виконавчої влади в Україні: Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади, місцеві державні адміністрації.

Поняття «судової влади» та «правосуддя». Система судової влади України: Конституційний Суд і суди загальної юрисдикції. Конституційно-правовий статус Конституційного Суду України. Основні засади судочинства. Конституційно-правовий статус суддів.

Тема 2. Місцеве самоврядування як елемент політико-правової системи України

Поняття «місцеве самоврядування». Загальні принципи місцевого самоврядування: народовладдя; законність; гласність; колегіальність; поєднання місцевих і державних інтересів; виборність; правова, організаційна та матеріально-фінансова самостійність; підзвітність та відповідальність перед територіальними громадами, їх органів і посадових осіб; державна підтримка та гарантії місцевого самоврядування; судовий захист прав місцевого самоврядування.

Система місцевого самоврядування в Україні. Поняття «територіальна громада». Основні форми безпосереднього волевиявлення територіальних громад. Статус сільських, селищних, міських рад та їх організаційно-правові форми роботи (сесія, постійні комісії). Органи самоорганізації населення.

Матеріально-фінансова основа місцевого самоврядування. Комунальна власність. Дотація. Субвенція. Місцевий бюджет.

Суспільний статус місцевого самоврядування в Україні та його гарантії (організаційні, фінансово-економічні, правові).

Тема 3. Громадянське суспільство як основа політико-правової системи України

Історична еволюція концепцій громадянського суспільства. Поняття «суспільство».

Поняття «громадянське суспільство». Принципи громадянського суспільства. Структура громадянського суспільства. Функції громадянського суспільства.

Взаємовідносини між громадянським суспільством і державою. Громадянське суспільство в Україні.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2.

Права людини та антикорупційна політика України

Тема 4. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні

Загальна характеристика прав людини. Міжнародно-правові акти про права людини. Загально правові принципи прав людини (гуманізм; рівність; відповідність прав людини міжнародним стандартам; єдність прав та обов'язків людини). Поняття «права людини».

Класифікація прав людини. Закріплення прав людини в розділі II Конституції України.

Громадянські права і свободи людини і громадянина в Україні. Загальні та спеціальні ознаки громадянських прав людини. Закріплення громадянських прав і свобод людини в Конституції України (ст. ст. 23, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 55, 56, 57, 59, 63).

Політичні права і свободи людини і громадянина в Україні. Закріплення політичних прав і свобод в Конституції України (ст. ст. 36, 38, 39, 40).

Економічні права і свободи людини і громадянина в Україні. Загальні та спеціальні ознаки економічних прав людини. Закріплення економічних прав і свобод людини в Конституції України (ст. ст. 41, 42).

Соціальні права і свободи людини і громадянина в Україні. Підходи щодо визначення соціальних прав людини. Закріплення соціальних прав і свобод людини в Конституції України (ст. ст. 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49).

Культурні права і свободи людини і громадянина в Україні. Закріплення культурних прав і свобод в Конституції України (ст. ст. 53, 54).

Соціальні права і свободи людини і громадянина в Україні. Підходи щодо визначення соціальних прав людини. Закріплення соціальних прав і свобод людини в Конституції України (ст. ст. 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49).

Культурні права і свободи людини і громадянина в Україні. Закріплення культурних прав і свобод в Конституції України (ст. ст. 53, 54).

Обов'язки людини і громадянина в Україні. Поняття «конституційні обов'язки людини і громадянина». Співвідношення та єдність конституційних прав і конституційних обов'язків. Закріплення обов'язків людини і громадянина в Конституції України (ст. ст. 13, 23, 35, 41, 51, 53, 65, 66, 67, 68).

Тема 5. Антикорупційна політика сучасної України

Історія походження терміну “корупція” та його сучасне тлумачення. Соціальна сутність корупції. Причини корупції в Україні. Предмет неправомірної вигоди.

Корупційне правопорушення.

Класифікації корупції: міждержавна корупція; транснаціональна корупція; Е-корупція (e-corruption); клептократія.

Суб'єкти антикорупційного законодавства. Антикорупційна експертиза: обов'язкова, ініціативна, спеціальна.

Ознаки юридичної відповідальності. Поняття та принципи юридичної відповідальності. Справедливість, гуманізм, законність, індивідуалізація, невідворотність, винуватість діяння. Кримінальна відповідальність. Адміністративна відповідальність. Цивільно-правова відповідальність. Дисциплінарна відповідальність.

Правовий статус викривача корупції. Поняття “викривач”. Єдиний портал повідомлень викривачів. Права викривача. Умови отримання винагороди викривачем.

Тема 6. Правовий статус спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції в Україні

Основні функції спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції: органи прокуратури, підрозділи Національної поліції України, Національне агентство з питань запобігання корупції, Національне антикорупційне бюро України.

Роль і місце громадянського суспільства у запобіганні та протидії корупції. Організовані та неорганізовані форми громадської участі в реалізації антикорупційних процедур.

Прояви академічної недоброчесної в освітній та науковій діяльності. Академічне шахрайство. Використання під час контрольних заходів заборонених технічних засобів, підробка підписів в офіційних документах. Надання відгуків або рецензій на наукові або навчальні роботи без належного проведення їх експертизи. Отримання або пропонування неправомірних винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг у навчальній, дослідницькій чи трудовій діяльності. Конфлікт інтересів. Непотизм та перевищення повноважень.

Правові аспекти академічної доброчесності та боротьби із плагіатом в Україні та світі: привласнення авторства, визнання авторського права і відновлення авторського права.

Академічний плагіат. Порушення авторського права. Помилки цитування. Самоплагіат. Фабрикація. Фальсифікація. Списування. Обман. Хабарництво. Необ'єктивне оцінювання.

Нормативно-правове забезпечення впровадження принципів академічної доброчесності в Україні.

Академічна відповідальність. Основні види академічної відповідальності працівників освітніх і наукових установ. Основні види академічної

відповідальності здобувачів вищої освіти. Основні компетентності здобувачів вищої освіти у сфері запобігання та протидії академічній недоброчесності.

7. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	у с ь о г о	у тому числі					у с ь о г о	у тому числі				
		л е к ц і й	п р а к т .	л а б	І н д и в і д	с.р .		л е к ц і й	п р а к т .	л а б	і н д	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Основні інститути політико-правової системи України												
Тема 1. Держава як основний інститут політико-правової системи України	29	4	4	-	-	21	15	2	-	-	-	13
Тема 2. Місцеве самоврядування як елемент політико-правової системи України	8	1	1	-	-	6	15	-	-	-	-	15
Тема 3. Громадянське суспільство як основа політико-правової системи України	8	1	1	-	-	6	15	-	-	-	-	15
Разом за змістовим модулем 1	45	6	6	-	-	33	45	2	-	-	-	43
Змістовий модуль 2. Права людини та антикорупційна політика України												
Тема 4. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні	21	4	4	-	-	13	15	2	-	-	-	13
Тема 5. Антикорупційна політика сучасної України.	12	2	2	-	-	8	15	2	-	-	-	15
Тема 6. Правовий статус спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції в Україні.	12	2	2	-	-	8	15	-	-	-	-	25
Разом за змістовим модулем 2	45	8	8	-	-	29	45	2	2	-	-	41
Усього годин	90	14	14	-	-	62	90	4	2	-	-	84

8. Види навчальних занять та їх орієнтовний зміст

№ з/п	Тема	Вид занять	Орієнтовний зміст
1.	Тема 1. Держава як основний інститут політико-правової системи України.	<i>лекція</i>	Питання за планом.(4 год.)
		<i>практичне</i>	Розбір практичних завдань, обговорення питання: «Конституційний поділ державної влади в Україні», «Конституційно-правовий статус глави держави» (4 год.)
2.	Тема 2. Місцеве самоврядування як елемент політико-правової системи України.	<i>лекція</i>	Питання за планом. (1 год.)
		<i>практичне</i>	Розбір практичних завдань, обговорення питання: «Система місцевого самоврядування в Україні». (1 год.)
3.	Тема 3. Громадянське суспільство як основа політико-правової системи України	<i>лекція</i>	Питання за планом. (1 год.)
		<i>практичне</i>	Розбір практичних завдань, обговорення питання: « Ознаки громадянського суспільства» (1 год.)
4.	Тема 4. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні.	<i>лекція</i>	Питання за планом. (4 год.)
		<i>практичне</i>	Розбір практичних завдань, обговорення питання: «Класифікація прав людини», «Обов'язки людини і громадянина в Україні» (4 год.)
5.	Тема 5. Антикорупційна політика сучасної України.	<i>лекція</i>	Питання за планом (2 год.)
		<i>практичне</i>	Розбір практичних завдань, обговорення питання: «Класифікація корупції» (2 год.)
6.	Тема 6. Правовий статус спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції в Україні.	<i>лекція</i>	Питання за планом (2 год.)
		<i>практичне</i>	Розбір практичних кейсів, обговорення питання: «Правові аспекти академічної доброчесності та боротьба із плагіатом в Україні і світі» (2 год.)

9. Форми та методи контролю

Згідно з Положенням про організацію освітнього процесу в національному університеті «Запорізька політехніка» контрольні заходи включають в себе вхідний, поточний, рубіжний (модульний), відстрочений, підсумковий та семінарський контроль, а також комплексні контрольні роботи та ректорські контрольні роботи. У процесі вивчення навчального матеріалу дисципліни «Політико-правова система України» використовуються наступні форми та методи контролю:

1. Поточний контроль - здійснюється під час проведення практичних занять з метою перевірки рівня знань здобувачів вищої освіти на етапі первинного засвоєння навчального матеріалу, який охоплюється темою лекційного та практичного занять, умінь самостійно опрацьовувати навчально-методичну літературу, здатність осмислити зміст вивчаємої теми, умінь публічно чи письмово подати певний матеріал, а також завдань самостійної роботи. Результати поточного контролю враховуються науково-педагогічним працівником при визначенні результатів рубіжного (модульного) контролю та підсумкові оцінки з навчальної дисципліни.

2. Проміжний (модульний) контроль - здійснюється у формі модульної контрольної роботи, яка охоплює навчальний матеріал викладених тем, або за результатами поточного контролю, а також за результатами науково-дослідної роботи та підготовки рефератів.

Проміжний (модульний) контроль проводиться на останній парі змістового модуля, протягом двох академічних годин. До проміжного (модульного) контролю допускаються всі здобувачі вищої освіти. Якщо здобувач вищої освіти не з'явився для проведення проміжного (модульного) контролю або не здав модульної контрольної роботи, йому виставляється оцінка “не зараховано”.

3. Підсумковий контроль - здійснюється у формі складання заліку з метою оцінювання рівня знань здобувача вищої освіти за 100-бальною системою. Здобувач вищої освіти допускається до складання заліку за умов виконання всіх самостійних завдань, передбачених програмою навчальної дисципліни.

10. Критерії оцінювання результатів навчання

Оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти здійснюється за кожним рубіжним (модульним) контролем під час контрольних тижнів за підсумками змістовних модулів, кожен з яких оцінюється за 100-бальною шкалою.

Під час контролю враховуючи наступні види робіт:

- виконання практичних завдань – до 30 балів;

- поточний контроль – до 40 балів;
- неформальна або інформальна освіта (відвідування тренінгів, семінарів, отримання сертифікатів, участь у кейс – чемпіонатів, академічна мобільність) – до 15 балів;
- наукова діяльність (участь у науковій темі кафедри, у науково-практичних конференціях, в університетському «Тижні науки», у написанні наукових статей) – до 15 балів.

Підсумкова оцінка визначається як середня двох проміжних контролів за перший та другий змістовні модулі.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти при поточному оцінюванні знань (залік)

Поточне тестування та самостійна робота						Сума
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2			
T1	T2	T3	T4	T5	T6	зараховано
50	25	25	50	25	25	

T1, T2 ... T6 - теми змістових модулів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
60 – 100	60 – 100	зараховано
0-59	незадовільно	не зараховано

11. Політика курсу

Політика дедлайнів передбачає не лише присутність здобувача вищої освіти на лекціях і практичних заняттях, а й його активну роботу. У разі невідвідування занять без поважних причин, здобувач вищої освіти

зобов'язаний опрацювати навчальний матеріал шляхом підготовки та захисту реферату за пропущеною темою занять.

Політика дотримання академічної доброчесності полягає у запровадженні положень норм чинного законодавства України в науково-дослідній сфері та освітнього процесу, правил Кодексу академічної доброчесності Національного університету «Запорізька політехніка» та дотриманні стандартів чесної й високопрофесійної діяльності науково-педагогічних працівників кафедри та здобувачів вищої освіти.

Під час вивчення навчальної дисципліни кожен здобувач вищої освіти повинен дотримуватися етичних принципів і цінностей академічної доброчесності, при цьому він зобов'язаний з повагою та толерантністю ставитися до всіх членів академічної спільноти. Так, з метою забезпечення довіри до результатів навчання здобувач вищої освіти повинен виконувати контрольні роботи самостійно, при цьому не допускається залучення при розв'язанні індивідуальних занять інших осіб. У разі виявлення ознак академічного плагіату, а також самоплагіату, фабрикації, фальсифікації, списування, обману, зазначена робота не зараховується і навчальна дисципліна не вважається зарахованою.

За порушення академічної доброчесності здобувач вищої освіти може бути притягнутий до академічної відповідальності, а саме: повторне проходження оцінювання (контрольна робота, залік); повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; позбавлення академічної стипендії тощо; відрахування з університету, застосовується у випадку систематичних грубих порушень і лише після того, як не дали ефекту інші заходи впливу.

12. Методичне забезпечення

Навчально-методичне забезпечення дисципліни «Політико-правова система України» включає: опорні конспекти лекцій науково-педагогічного працівника; підручники і навчальні посібники; термінологічні словники; нормативно-правові акти; навчально-методичний комплекс для здобувачів вищої освіти денної та заочної форми навчання, який складається з програми навчальної дисципліни «Політико-правова система України», методичних рекомендацій щодо підготовки здобувачів вищої освіти до практичних занять та написання рефератів; методичних рекомендацій щодо організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти та підготовки до підсумкового контролю (заліку); переліку питань що виносяться на залік; списку рекомендованої літератури.

1. Кириченко В. М., Кириченко Ю. В., Соколенко Ю. М. Політико-правова система України: підручник / за загл. ред. В. М. Кириченка. Київ: «Центр учбової літератури», 2019. 304 с.

2. Політико-правова система України: курс лекцій: навч. посіб. / за загл. ред. В. М. Кириченка. Запоріжжя: ЗНТУ, 2016. 204 с.
3. Кириченко В.М., Соколенко Ю.М. Словник основних політико-правових термінів: навч. посіб. Запоріжжя: ЗНТУ, 2019. 62 с.
4. Кириченко Ю.В. Актуальні проблеми конституційно-правового регулювання прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні в контексті європейського досвіду: монографія. Київ: Центр учбової літератури, 2017. 540 с.
5. Кириченко В. М., Соколенко Ю. М. Політико-правова система України: навчально-методичний комплекс для студентів денної форми навчання всіх спеціальностей. Запоріжжя: Національний університет «Запорізька політехніка», 2019. 36 с.
6. Кириченко В. М., Давлетова Г.В. Політико-правова система України: навчально-методичний комплекс для студентів заочної форми навчання всіх спеціальностей. Запоріжжя: Національний університет «Запорізька політехніка», 2019. 40 с.
7. Конспект лекцій науково-педагогічного працівника.
8. Програма навчальної дисципліни «Політико-правова система України».
9. Силабус навчальної дисципліни «Політико-правова система України».

13.Перелік навчальної, наукової та довідкової літератури Базова

1. Білоус А. О. Політико-правові системи: світ і Україна: навч. посіб. Київ: Асоціація молодих українських політологів і політиків, 2000. 200 с.
2. Гелей С. Д., Рутар С. М. Політико-правові системи світу: навч. посіб. Київ: Знання, 2006. 668 с.
3. Дмитренко М. А. Політична система України: розвиток в умовах глобалізації та інформаційної революції: Київ, 2008. 342 с.
4. Кириченко В. М. Політичні системи світу: кредитно-модульний курс: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2013. 218 с.
5. Кириченко В. М., Кириченко Ю. В., Соколенко Ю. М. Політико-правова система України: підручник / за загл. ред. В. М. Кириченка. Київ: «Центр учбової літератури», 2019. 304 с.
6. Кириченко В.М., Соколенко Ю.М. Словник основних політико-правових термінів: навч. посіб. Запоріжжя: ЗНТУ, 2019. 62 с.
7. Кириченко В. М., Куракін О. М. Теорія держави і права: модульний курс: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 264 с.
8. Кириченко В. М., Куракін О. М. Порівняльне конституційне право: модульний курс: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 256 с.
9. Кириченко Ю.В. Актуальні проблеми конституційно-правового

регулювання прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні в контексті європейського досвіду: монографія. Київ: Центр учбової літератури, 2017. 540 с.

10. Політико-правова система України: курс лекцій: навч. посіб. /за загл. ред. В.М. Кириченка. Запоріжжя: ЗНТУ, 2016. 204 с.

11. Політико-правові інститути сучасності: структура, функції, ефективність / за заг. ред. М. І. Панова, Л. М. Герасіної. Київ: Ін Юре, 2005. 320 с.

12. Політична система і громадянське суспільство: європейські та українські реалії: /за заг. ред. А. І. Кудряченка. Київ, 2007. 314 с.

13. Політична система сучасної України: особливості становлення, тенденції розвитку: навч. посіб. /за ред. Ф.М. Рудича. Київ: Парламентське вид-во, 2002. 327 с.

14. Порівняльна політика. Основні політичні системи сучасного світу / за заг. ред. В. С. Бакірова, М. І. Сазонова. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2008. 576 с.

15. Рудич Ф. М., Балабан Р. В., Ганжуров Ю. С. Політична система та інститути громадянського суспільства в сучасній Україні: навч. посіб. Київ: Либідь, 2008. 440 с.

16. Шляхтун П. П. Конституційне право України: підручник. Київ: “Освіта України”, КНТ, 2008. 592 с.

Допоміжна

17. Батанов О.В. Муніципальна влада в Україні: проблеми теорії та практики: монографія. Київ: Юридична думка, 2010.

18. Берченко Г. В. Громадянське суспільство в Україні: конституційні аспекти: монографія. Харків: Юрайт, 2014. 208 с.

19. Кириченко С. О. Шляхи формування громадянського суспільства і правової держави. Київ: Логос. 1999. 84 с.

20. Некряч А. І. Місцеве самоврядування в Україні: етапи становлення та перспективи: монографія. Київ: Генеза, 2002. 369 с.

21. Політична система: сучасні проблеми розвитку громадянського суспільства і держави: у 2 т. /за ред. О. В. Скрипнюка. Київ: Логос, 2010. Т.1. 628 с. Т. 2. 692 с.

22. Романюк А. Порівняльний аналіз політичних систем Західної Європи: інституційний вимір. Львів: Тріада плюс, 2004. 392 с.

23. Скрипнюк О. В. Теоретико-методологічні засади формування та розвитку громадянського суспільства і правової держави в Україні. Київ, 1995.

24. Тимченко С. М. Громадянське суспільство і правова держава в Україні. Запоріжжя: Юридичний інститут МВС України, 2002. 193 с.

Нормативно-правові акти

25. Конституція України від 28 червня 1996 р. / *Відомості Верховної Ради України*. Київ. 1996. № 30. Ст.141.
26. Про Конституційний Суд України: Закон України від 16 жовтня 1996 р. № 422/96-ВР / *Відомості Верховної Ради України*. Київ. 1996. № 49. Ст.272.
27. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97 / *Відомості Верховної Ради України*. Київ. 1997. № 24. Ст.170.
28. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9 квітня 1999 р. № 58(>XIV / *Відомості Верховної Ради України*. Київ. 1999. № 20-21. Ст.190.
29. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27 лютого 2014 р. № 794-УП / *Відомості Верховної Ради України*. Київ, 2014. № 13. ст. 222.
30. Про статус народного депутата України: Закон України від 17 листопада 1992 р. № 2790-XII / *Відомості Верховної Ради України*. Київ, 1993. № 3. ст. 17.
31. Про органи самоорганізації населення: Закон України від 11 липня 2001 р. № 2625-III / *Відомості Верховної Ради України*. Київ, 2001. № 48. ст. 254.
32. Про професійних творчих працівників та творчі спілки: Закон України від 7 жовтня 1997 р. № 554/97-ВР / *Відомості Верховної Ради України*. Київ, 1997. № 52. ст. 312.
33. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 2 червня 2016 р. № 1401-VIII / *Відомості Верховної Ради України*. Київ, 2016. № 28. ст. 532.

14. Рекомендовані інформаційні джерела

1. Сайт кафедри «Політологія та загальноправові дисципліни» Національного університету “Запорізька політехніка”: <https://zp.edu.ua/kafedra-politologiyi-ta-prava>.
2. Персональна сторінка Кириченко Віктора Миколайовича, професора кафедри “Політологія та загальноправові дисципліни”, кандидата історичних наук, доцента: <https://zp.edu.ua/?q=node/1746>.
3. Персональна сторінка Орлянського Володимира Семеновича, професора кафедри "Політологія та загальноправові дисципліни", доктора історичних наук, професора: <https://moodle.zp.edu.ua/course/view.php?id=7675>